

Digitální kapitalismus – VŠECHNA MOC KORPORACÍM?

Německá organizace Friedrich-Ebert-Stiftung uspořádala ve svém berlínském sídle ve dnech 7. a 8. listopadu velkou mezinárodní konferenci věnovanou tématu digitálního kapitalismu. Konference navazovala na předchozí dvě akce v letech 2016 a 2017 věnované témuž tématu, letos s důrazem na korporace jako největší aktéry a iniciátory procesů a změn v nadnárodním rozsahu. Vizualy celé konference obsahovaly podobiznu Karla Marxe s VR brýlemi, podtrhující aktuální prolínání tradičních ekonomických a politických teorií, principů a metod s novými technologiemi a změnami, které přináší. Díky pozvání pražské pobočky pořádající nadace se konference zúčastnila i menší česká delegace, jejíž účastníci a účastnice se digitalizací a souvisejícími tématy zabývají ve své politické, ekonomické, publicistické nebo odborářské práci.

Šárka Homfray pracuje jako právnička Odborového svazu státních orgánů a organizací

Velkorysý formát

Samotné velkorysé pojetí dvoudenní konference s velice zajímavou mezinárodní účastí, které se v součtu zúčastnilo okolo tisícovky osob, reflektovalo, o jak komplexní fenomén s řadou různých aspektů se v případě digitalizace a digitálního kapitalismu jedná. Díky časovému prostoru i využití různých formátů nabízela konference možnost zabývat se tímto tématem z nejrůznějších úhlů. Příspěvky hlavních řečníků střídaly panelové diskuze, prezentace i paralelní workshopy. Samozřejmostí bylo velmi dobré tlumočení z němčiny do angličtiny a naopak. Diskutovaly se mimo jiné otázky a možnosti zdanění a regulace, sběr a využívání dat, ekolo-

gické a environmentální aspekty digitalizace, budování a život ve smart cities, budoucnost práce i odborového organizování, výzvy pro socialismus, sociální stát i demokracii. Konferenci zakončila diskuze na téma „Je možné digitální kapitalismus zkrotit k prospěchu všech?“. Diskutovaly v ní **Andrea Nahlesová**, předsedkyně SPD, **Christiane Bennerová**, místopředsedkyně odborového svazu IG Metall, a **Susan Crawfordová** z Harvard Law School, moderovala ji (obdobně jako většinu diskuzí na konferenci) žurnalistka **Sandra Schulzová**. Téma i vyznění finální diskuze celé konference pochopitelně reflektovaly to, co během konference zaznělo několikrát – že probíhající velké procesy jsou v režii

nadnárodních korporací a jejich kapitálu. Pokud chceme využít všech aktuálních možností a výzev pro státy a jejich občany, musí existovat společenská shoda na tom, že s profitem se pojí i odpovídající povinnosti a zodpovědnost. Důležité je snažit se, aby při probíhajících změnách nezůstal nikdo zapomenut.

Výzvy pro zaměstnance a odborové sdružování

Jedna z diskuzí, které se účastnili mimo jiné zástupci IG Metall nebo spolkového ministerstva práce a sociálních věcí, se věnovala tomu, zda digitalizace práce má potenciál vést k její kultivaci (polidštění), nebo spíše

jen k likvidaci jednotlivých pracovních míst a profesí. V této diskuzi se mimo jiné hovořilo i o výzvách pro odbory a odboráře. Digitalizace a digitální kapitalismus přináší a budou přinášet řadu změn v práci, v pracovních podmínkách, počtu a podobě pracovních míst a profesí. Tyto změny je velice obtížné jak relevantně predikovat, tak nějakým vhodným a efektivním způsobem regulovat. Nicméně s sebou pochopitelně nesou dopady a důsledky pro konkrétní zaměstnance i pro odbory jako reprezentanty jejich zájmů. Ačkoli úroveň naší veřejné diskuze nedosahuje té německé, i u nás už jistě povědomí o těchto výzvách existuje a hovoří se o nich. Není možné k digitalizaci přistupovat jen technooptimisticky. Zejména není možné očekávat, že sama od sebe povede k odstranění rutinní, namáhavé nebo nebezpečné práce nebo že se nové technologie budou zavádět zejména tam, kde se už nyní nedostává lidí, kteří by mohli příslušnou práci odvádět. Dnes se ukazuje, že s ohledem na složitost a finanční náročnost jakýchkoli větších změn se primárně nahrazují činnosti, u kterých je to ekonomicky výhodné. Ty mohou představovat i poměrně kvalifikované profese, pokud je jejich automatizace levnější než zaměstnávání fyzických osob. Lze pozorovat i tendenci k rozpadu komplexních pracovních úkonů na menší a jednodušší úkony, vyžadující od zaměstnanců méně komplexní dovednosti, což zlevňuje jejich práci a zvyšuje jejich nahraditelnost. Rozšiřující se možnosti výkonu činností z různých míst, bez závislosti na zázemí jednoho konkrétního pracoviště, vedou k fragmentarizaci pracoviště i celých profesí. Z týmů a kolektivů vykonávajících obdobnou práci na jednom místě v jednom čase se stávají soubory jednotlivců, kteří práci odvádějí podle její aktuální potřeby a vlastních možností, např. v rámci některé z digitálních platform.

Tyto změny přináší velkou výzvu pro odborové sdružování a formování členské základny, které zejména u nás vychází z tradiční široce rozprostřené báze založené na jednotlivých základních organizacích na podnikové úrovni, tvořených primárně kmenovými zaměstnanci jednoho zaměstnavatele. Nelze podceňovat mizející možnosti setkávání zaměstnanců na jednom místě jako příležitost diskutovat o svých problémech a možnostech jejich řešení. Pokud si chtějí odbory i nadále udržet relevantní

pozici subjektu, který hájí zájmy zaměstnanců, musí nevyhnutelně hledat i jiné přístupy právě k formování členské základny. Bude nezbytné orientovat se více i na individuální členy vykonávající určitou profesi, na freelancery působící pro více zaměstnavatelů atd. V některých jiných zemích se již některé skupiny takto se živících osob organizují k ochraně společných zájmů, začínají se vytvářet společensky odpovědné digitální platformy a podobně. Byla by nesmírná škoda, kdyby při těchto změnách a posunech odbory zůstaly stát stranou.

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací
FRIEDRICH EBERT STIFTUNG
přináší seriál článků
zaměřených na témata,
o kterých se v ČR
nediskutuje a nepíše.

Nakolik bylo velice podnětné zabývat se digitálním kapitalismem z tolika různých věcných hledisek, mně osobně přišel nejzajímavější jiný aspekt celé diskuze, který se u nás a v naší veřejné debatě objevuje velice zřídka. Byl jím důraz kladený na reálné demokratické zapojení všech zúčastněných aktérů do všech procesů a změn. Ať už šlo o obyvatele Barcelony, kteří mají při tvorbě svého smart city hlavní slovo v tom, jaká se budou pořizovat data, s kým budou sdílena a za jakým účelem, nebo o zaměstnance, kteří by měli být zapojeni do změn ve svých podnicích bez ohledu na to, zda jde o menší či větší inovace na výrobních linkách, nebo další směřování celé firmy. A mělo by se týkat i všech obyvatel státu, který – pokud se chce označovat za sociální –

Demokratická účast všech

nesmí dopustit, aby kdokoli propadl jeho záchrannou sítí, notabene když se do nepříznivé situace dostane v důsledku proměn práce, které těžko může individuálně ovlivnit. To, jestli mají být do společenských změn zapojeni všichni jednotlivci, nebylo ani tak předmětem diskuze jako jedním z jejich východisek – diskutovaly se formy, možnosti a příležitosti. Tento náhled (který k realizaci vyžaduje určitou formu regulace a ukládání povinností) se jeví poněkud odlišný od u nás obvyklejšího ztotožňování demokracie s volným trhem a absencí regulace.

Jiná perspektiva

Konference takového rozsahu, kde jsou velká témata diskutována z mnoha různých hledisek osobami, které se v nich opravdu orientují, pochopitelně vždy přinese řadu nových poznatků a informací i v případě, že daná problematika není neznámá. Minimálně stejně podnětné je právě nahlédnutí tématu jinou perspektivou v jiném prostředí. Totiž v prostředí, kde není nezbytné vyčerpávat se argumentací na podporu základních premis, jako např. že na formování své budoucí společnosti máme mít všichni reálný podíl. Kde není šokující panelová diskuze v čistě ženském složení na téma, které není explicitně spojeno s feminismem nebo genderovou problematikou, protože aktivní účast žen ve veřejném životě je zkrátka realitou neomezovanou jen na témata „pro ženy vhodná“. Kde povinnost zaměstnavatelů podílet se na odborné přípravě zaměstnanců do budoucna pro jinou práci, než jakou u nich právě vykonávají, nezní jako absurdní povinnost a nemístná etatistická regulace, ale vyjádření premisy, že s profitem se pojí povinnosti a odpovědnost. I z této jiné perspektivy můžeme v další práci vycházet.